

FØLGEGRUPPE FOR
BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Barnehagelæreryrket og barnehagelærerutdanningen

Barnehagelærerutdanningen - opptak og gjennomføring

Behovet for barnehagelærere

Dimensjonering av barnehagelærerutdanningen

Rapport fra Følgegruppa for barnehagelærerutdanning
Delrapport 1
2016

Rapport utarbeidet¹ av *Lars Gulbrandsen (Høgskolen i Oslo; Senter for velferds- og arbeidslivsforskning, NOVA)*
Olav Kvitastein (Høgskolen i Bergen) og Svein Ole Sataøen Høgskolen i Bergen)

1

Denne rapporten bygger på et notat utarbeidet av Lars Gulbrandsen på oppdrag fra Følgegruppa for barnehagelærerutdanning («Kan jeg ikke lenger være sikker på å få jobb?» Gulbrandsen, Lars. 2016). Olav Kvitastein har skaffet til veie tallmaterialet for opptak og frafall fra barnehagelærerutdanninga. Svein Ole Sataøen har redigert og skriftlig ferdigstilt den foreliggende rapporten.

FØLGEGRUPPE FOR
BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Barnehagelæreryrket og barnehagelærerutdanningen

Barnehagelærerutdanningen - opptak og gjennomføring

Behovet for barnehagelærere

Dimensjonering av barnehagelærerutdanningen

Rapport fra Følgegruppaa for barnehagelærerutdanning

Delrapport 1

2016

ISBN: 978-82-7709-209-6

1. Innledning

Denne rapporten inngår i arbeidet følgegruppen for barnehagelærerutdanning gjør i forbindelse med iverksettingen av ny barnehagelærerutdanning fra studieåret 2013/2014 (KD, 2012). I mandatet følgegruppen har fått fra Kunnskapsdepartementet er det særlig to mandatpunkt som blir belyst i denne rapporten:

- *Innhente data* om kvaliteten og relevansen i de enkelte programmene, *om opptak, gjennomføring og frafall*, kandidatenes fagvalg og valg av spesialisering, vurdere utviklingen på det enkelte lærested og innenfor de regionale samarbeidsgrupperingene
- *Vurdere det nasjonale tilbudet om barnehagelærerutdanning i lys av nasjonale og regionale behov for barnehagelærere*²

2. Bakgrunn

Så lenge vi har hatt barnehager i Norge, har det vært utfordringer med å skaffe til veie nok kvalifisert personale. Lenge var utfordringen et resultat av at barnehagelærerne valgte å slutte kort tid etter de hadde tatt eksamen. I den tidlige forskningen om barnehagelærere eller førskolelærere var det særlig oppmerksomhet om hva som var årsaken til at så mange forlot yrket. Lisa Holt gjennomførte en longitudinell undersøkelse av et utvalg av dem som tok førskolelærerutdanning i perioden 1953-1967. I 1970 var nesten halvparten av disse utenfor arbeidslivet og svarte at de var husmødre. Av dem som hadde tatt eksamen tre til fem år tidligere, var bare halvparten yrkesaktive som førskolelærere i 1970 (Holt 1972). Det var også svært få som valgte å vende tilbake til barnehagen. Som Pedersen og Pettersen (1981) treffende skrev, måtte man utdanne to førskolelærere for å få én som jobbet i barnehage.

På 1960-tallet begynte departementet å interessere seg for frafallet ved å ta spørsmål om dette inn i årsmeldingsskjemaet som alle barnehagene måtte fylle ut. De som hadde sluttet skulle grupperes etter om avgangen skyldtes ekteskap, jobb i en annen barnehage, skifte til et annet yrke eller nådd aldersgrense.

Data som ble presentert i de to første utgavene av den offisielle barnehagestatistikken, viste stor turnover. Av de 263 barnehagelærerne som var ansatt i norske barnehager 1. oktober 1962, var 32 prosent ikke lenger ansatt i samme barnehage ett år senere. Av de 279 som var ansatt 1. oktober 1963, var 36 prosent nyansatt (Statistisk sentralbyrå 1966). Det store frafallet førte til stor interesse for forskning om førskolelærerstudentene og deres framtidsplaner (Bastiansen 1985), en interesse som ble fulgt opp gjennom kandidatundersøkelsene som NAVFs utredningsinstitutt gjennomførte (Gulbrandsen 2009).

3. Endret situasjon

Helt fram til årtusenskiftet var dette fortsatt situasjonen: Bare litt over halvparten av førskolelærerne jobbet i barnehagen to år etter de hadde tatt eksamen. Men så skjedde det en dramatisk endring. Stadig flere av de nye førskolelærerne valgte å jobbe i barnehage. Høsten 2007 var dette tilfelle for 77 prosent av dem som hadde tatt eksamen to år tidligere.

Tabell 1 Prosentandel førskolelærere i ulike eksamenskull som jobbet i barnehage to år etter eksamen og høsten 2007. Beregnet ut fra registerdata fra SSB (Gulbrandsen 2009b)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
To år etter eksamen	55,9	59,6	60,6	66,7	70,0	72,6	76,4	77,0
Jobbet i 2007	58,5	60,1	66,7	69,7	72,3	76,2	76,7	77,0

² Forfatterens kursivering

Antall førskolelærere	(2011)	(2346)	(2467)	(2059)	(1464)	(1271)	(1287)	(1211)
-----------------------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------

Tabell 1 hentet fra Gulbrandsen (2009b) viser andelen av uteksaminerte førskolelærere som jobbet i barnehage to år etter de hadde avlagt eksamen. Tabellen viser at frafallet fra yrket har opphørt. Barnehagene rekrutterte stadig flere fra hvert kull av nyuteksaminerte. I hvert kull var det dessuten en høyere andel som jobbet i barnehage i 2007, enn tilfellet hadde vært to år etter de tok eksamen.

4. Pedagognorm

Det er den såkalte pedagognormen, med hjemmel i forskrift til Lov om barnehager (1975), som bestemmer pedagoginnslaget i barnehagene. For barn under tre år skal det være mellom sju og ni barn per pedagogisk leder. For eldre barn skal det være mellom 14 og 18 barn per pedagogiske leder. Ser vi bort fra utdanningskravet til barnehagens styrer, er det ingen krav hverken om antall eller utdanning til det øvrige personale, utover det at den totale bemanning skal være *forsvarlig*.

Pedagognormene fikk sannsynligvis direkte konsekvenser for barnehagenes organisering. Praktiske tillemplinger og forhandlinger resulterte i småbarnsavdelinger med åtte barn, en pedagogisk leder og to assistenter, og avdelinger for store barn der de tre ansatte av samme type tok seg av 16 barn. Grensene er nok blitt tøyd både mot 9 og 18 barn som i 2014 var den vanligste gruppestørrelsen (Utdanningsdirektoratet 2015: 19). Slik organisering i avdelinger er fortsatt virkeligheten for drøyt 80 prosent av barnehagene. I praksis førte dette til en førskolelærerandel på ca. 33 prosent.

Pedagogandel, eller førskolelærerandel, på 50 prosent av de ansatte, ble foreslått både av en kvalitetsgruppe fra 2005, ledet av Frode Sjøbstad (BFD 2005), og av Brenna-utvalget som avga innstilling i 2010. Det nye grepet fra Øie-utvalget (NOU 2012:1) var å ta utgangspunkt i en generell bemanningsnorm, og så legge pedagognormen på bemanningsnormen. Utvalgets flertall foreslo at det skulle være tre barn per ansatt hvis barna var under tre år, og seks barn per ansatt hvis barna var over tre. Samtidig skulle det være én pedagog (førskolelærer) per seks barn hvis barna var under tre, og én pedagog per hvert tolvte barn over 3 år. Dette ville automatisk gi en pedagogandel på 50 prosent, uten at det gikk på bekostning av det totale antallet ansatte. Både faktisk bemanning og pedagogandel ble ytterligere styrket ved at barnehagens styrer som nesten alltid har førskolelærerutdanning, var holdt utenfor disse beregningene. Utvalget beregnet at dette ville kreve 8000 nye pedagoger.

I St.melding 24 (2012-2013) *Framtidas barnehage*, refererer Kunnskapsdepartementet til Øie-utvalgets forslag: «*Barnehagelovutvalget har foreslått en mer ambisiøs pedagognorm (antall barn per pedagogisk leder) kombinert med en norm for grunnbemanning (antall barn per voksen) som vil innebære at de pedagogiske lederne utgjør 50 prosent av bemanningen i 2020*» (St.meld.24 s 62). Innstillingen fra Kunnskapsdepartementet ble først å prioritere innføring av en generell bemanningsnorm, for så å vurdere en pedagognorm etter at dagens lovkrav var oppfylt: «*Regjeringen vil arbeide for å oppfylle dagens pedagognorm og øke andelen ansatte med relevant utdanning. Spørsmålet om å øke kravet til pedagogisk bemanning kan vurderes på lengre sikt, når barnehagene har fått tilstrekkelig kvalifisert personale til å oppfylle dagens regelverk.*» (St.meld.24 s. 67).

I 2014 fremmet Stortingetsrepresentant Audun Lysbakken fra SV for Stortinget et dok.8 om kompetanseløft i barnehagene. Forslaget var todelt: «*1. Stortinget ber regjeringen fjerne kommunenes mulighet til å gi varige dispensasjoner fra dagens krav om barnehagelærer-utdanning for pedagogiske ledere. 2. Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lov som sikrer at 50 pst. av de ansatte i hver barnehage skal ha utdanning som barnehagelærer.*»

Flertallet i Kultur og familiekomiteen vedtok at Stortinget skulle be regjeringen legge fram en plan for innfasingen av en bemanningsnorm, der det vurderes om krav om 50 prosent barnehagelærere bør være en del av denne planen. (<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/innstillinger/stortinget/2015-2016/inns-201516-047.pdf>)

5. Utviklingen holder fram

Registerdata fram til høsten 2012, viser at utviklingen har fortsatt i samme spor. Andelen av hvert kull som

arbeidet i barnehage to år etter eksamen synes å ha stabilisert seg minst på samme høye nivå som i 2007- rundt 80 prosent.

Tabell 2 Prosentandel førskolelærere i ulike eksamenskull som jobbet i barnehage høsten 2012. Beregnet ut fra registerdata fra SSB. (Gulbrandsen 2015)

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
51,9	54,8	60,4	64,2	66,5	69,7	69,3	69,6	74,6	76,8	80,4	80,8	82,4	84,9	82,8

Som vist i tabell 2 valgte en vel så høy andel av dem som tok eksamen i 2011 og 2012 å jobbe i barnehagen, og stabiliteten i tidligere kull var også høy.

Siden det var så mange førskolelærere som hadde sluttet for mange år tilbake, hadde sektoren heller ikke noe pensjoneringsutfordringer blant førskolelærerne. Høsten 2012 var det bare 185 barnehageansatte med førskolelærerutdanning som var mellom 63 og 67 år. Selv om alle hadde valgt å pensjonere seg på dagen, ville det bare ha utgjort drøyt 10 prosent av alle nye førskolelærere som samme år forlot universitet og høyskoler.

Tabell 2 illustrerer en utvikling som fører til at stadig flere barnehagelærere jobber i det yrket de primært er utdannet til. Høsten 2012 jobbet 54 prosent av alle med slik utdanning i barnehage. Mellom 2000 og 2012 hadde barnehagene fått 13 000 flere med barnehagelærerutdanning. Mellom 2007 og 2012 steg antallet med ytterligere 4350. Man skal selvsagt være forsiktig med å forlenge trender, men hvis barnehagene etter 2012 har forsynt seg av nye barnehagelærere i samme omfang som før, og barnehagelærerne har gjort samme yrkesvalg som før, ville man ha nådd 8000 flere ansatte barnehagelærere i i 2015. Nå var sannsynligvis Øie-utvalgets beregninger basert på den nyeste oppdaterte statistikk man hadde til rådighet, fra desember 2010. Med 2010 som utgangspunkt vil man på nasjonalt plan nå dette tall på 8000 nye barnehagelærere i 2016 eller 2017. Avslutningsvis i dette notatet vil vi presentere resultatene fra nye beregninger som viser når Øie-utvalgets forslag kan nås.

6. Barnehagelærerutdanningen – søkertall, opptakstall, frafall/ bortvalg

6.1 Opptakstall for barnehagelærerutdanningen 2013, 2014 og 2015

Tallet på studenter som er tatt opp i den nye barnehagelærerutdanningen i 2013, 2014 og 2015 har vært jevnt økende gjennom de tre opptaksårene. Som det går fram av tabell 3 ble det i 2013 tatt opp 2713 studenter, i 2014: 2765 studenter og i 2015: 2960 studenter.

Tabell 3. Opptakstall til barnehagelærerutdanning 2013, 2014 og 2015

Institusjon ³	Tall studenter. Tatt opp på BLU-program 2013 (2013-2016)	Tall studenter. Tatt opp på BLU-program 2014 (2014-2017)	Tall studenter. Tatt opp på BLU-program 2015 (2015-2018)
DMMH	342	309	384
HiB	274	276	291
HiBV	122	192	217
HiHE	173	224	218

³ Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning (DMMH), Høgskolen i Bergen (HiB), Høgskolen i Buskerud og Vestfold (HiBV), Høgskolen i Hedmark, Campus Hamar (HiHE), Høgskolen i Nesna (HiNE), Høgskolen i Nord Trøndelag (HiNT), Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA), Høgskolen i Sogn og Fjordane (HiSF), Høgskolen i Telemark (HiT), Høgskolen i Volda (HiVO), Høgskolen i Østfold (HiØ), Høgskolen Stord/ Haugesund (HSH), NLA Høyskolen (NLA), Samisk Høgskole (SH/SA), Universitetet i Agder (UiA), Universitetet i Nordland (UiN), Universitetet i Stavanger (UiS), UiT Norges Arktiske Universitet. Campus Alta og campus Tromsø (UiT)

HiNE	34	55	24
HiNT	122	54	94
HiOA	511	460	483
HiSF	87	37	88
HiT	208	181	143
HiVo	64	93	99
HiØ	139	142	141
HSH	55	108	65
NLA	65	53	71
SH/SA	9	0	16
UiA	175	186	233
UiN	55	91	61
UiS	172	183	229
UiT	106	121	103
Sum	2713	2765	2960

Tabell 3 omfatter studenter som er tatt opp ved institusjonen etter følgende kriterier:

1. Studenten må ha registrert seg og betalt semesteravgift for rapporteringssemesterets tellingstidspunkt (1. mars for vårsemesteret og 1.oktober for høstsemesteret).
2. Når en student har en utdanningsplan, skal denne være bekreftet før studenten er å betrakte som tatt opp ved institusjonen. (Jf. UH-loven § 4-2 at studenter som tar 60 stp eller mer skal ha utdanningsplan).
3. Personen skal ha godtatt studietilbudet og møtt opp til studiet. Studenter som er gitt status Ikke møtt eller trukket rapporteres ikke. Påbegynte studenter som avbryter/slutter studiet før tellingstidspunktet rapporteres ikke som opptatt/nye.

Tabell 4. Opptakstall til barnehagelærerutdanning 2013, 2014 og 2015. Kvinner og menn

Institusjon	Tall studenter Kvinner 2013	Tall studenter Menn 2013	Tall studenter Kvinner 2014	Tall studenter Menn 2014	Tall studenter Kvinner 2015	Tall studenter Menn 2015
DMMH	275	67	244	65	312	72
HiB	215	59	218	58	237	54
HiBV	97	25	169	23	176	41
HiHE	151	22	186	38	182	36
HiNE	31	3	52	3	20	4
HiNT	107	15	44	10	70	24
HiOA	405	106	372	88	384	99
HiSF	77	10	32	5	66	22
HiT	188	20	160	21	122	21
HiVo	58	6	85	8	81	18

HiØ	117	22	110	32	114	27
HSH	48	7	97	11	53	12
NLA	54	11	42	11	60	11
SH/SA	9	0	0	0	15	1
UiA	139	36	152	34	189	44
UiN	42	13	77	14	59	15
UiS	153	19	157	26	207	22
UiT	91	15	94	27	83	20
Sum	2257	456	2291	474	2430	543

Som vi ser av tabell 4 har det vært en jevn økning av mannlige barnehagelærerstudenter gjennom de tre årene vi har hatt den nye utdanningen. 456 studenter i 2013, 474 studenter i 2014 og 543 studenter ved årets opptak. De utgjorde 16,8 prosent av studentmassen i 2013, 17,1 prosent i 2014 og 18,2 prosent i 2015.

Det har i flere år vært en statlig likestillingsambisjon å rekruttere 20 prosent mannlige studenter til barnehagelærerutdanningene. Se f.eks. <http://www.mennibarnehagen.no/>
Tabell 5 (det samlede opptakstallet for perioden 2013, 2014, 2015) viser at det bare er fire institusjoner som har nådd denne målsetningen: DMMH, HiOA, HiB og UiA. Tre institusjoner: HiØ, UiN og UiT ligger tett opptil (19 prosent menn).

Tabell 5. Tall mannlige studenter. Tatt opp til barnehagelærerstudiet 2013, 2014, 2015. Prosentandel fordelt på utdanningsinstitusjon

Institusjon	Tall studenter 2013, 2014 og 2015. Samlet	Tall studenter Menn 2013, 2014 og 2015. Samlet	Prosentandel menn
DMMH	1030	214	21
HiB	841	171	20
HiBV	531	89	17
HiHE	615	96	16
HiNE	113	10	9
HiNT	270	39	14
HiOA	1454	293	20
HiSF	212	37	17
HiT	532	62	12
HiVo	256	32	13
HiØ	422	81	19
HSH	228	30	13
NLA	189	33	17
SH/SA	25	1	4
UiA	594	124	21
UiN	220	42	19
UiS	584	67	11

UiT	330	62	19
-----	-----	----	----

6.2 Frafall/ bortvalg

I vår sammenheng er det også interessant å se på hvor mange studenter som gjennomfører barnehagelærerutdanningen som de er tatt opp til.

Vi har en gruppe studenter som pr. i dag har avsluttet utdanningen etter at den nye forskriften trådte i kraft. Dette er pilotklassen ved Høgskolen i Sogn og Fjordane som ble tatt opp ett år før de andre utdanningene. I pilotutdanningen startet det høsten 2012: 41 studenter. 31 av dem sluttførte eksamen våren 2015. En frafallsprosent på 24.

Det neste studentkullet vi har tall på er de som startet studiet høsten 2013, og er ferdige våren 2016. Tallene fra dette kullet omfatter frafall første og andre studieår.

Tabell 6 Barnehagelærerutdanningen. Studentkullet 2013 – 2016. Registrerte studenter ved opptak. Frafall første og andre studieår. Antall studenter og prosentfordeling

Institusjon	Tall studenter Opptatt	Frafall etter første studieår Prosent i parentes	Frafall etter andre studieår	Sum frafall Første og andre år	Prosent frafall etter to studieår
DMMH	342	112 (33)	21	133	39
HiB	274	76 (28)	17	93	34
HiBV	122	12 (10)	12	24	20
HiHE	173	29 (17)	12	41	24
HiNE ⁴	34	8 (24)	26	34	100
HiNT	122	26 (21)	55	81	66
HiOA	511	73 (14)	23	96	19
HiSF	87	16 (18)	0	16	18
HiT	208	65 (31)	16	81	39
HiVo	64	7 (11)	6	13	20
HiØ	139	23 (17)	8	31	22
HSH	55	10 (18)	3	13	24
NLA	65	9 (14)	3	12	18
SH/ SA	9	2 (22)	0	2	22
UiA	175	36 (21)	3	39	22
UiN	55	21 (38)	10	31	56
UiS	172	34 (20)	6	40	23
UiT	106	21 (20)	4	25	24
Sum	2713	580 (21)	225	805	30

⁴ Frafallsprosent på 100 må skyldes feilrapportering

Til tabellen: (Kilde for uttrekket er NSD.)

- "Opptatt": Tall på opptatte. Merk at dette er ikke unike personer, noe som betyr at samme person kan være opptatt på mer enn ett program og/eller institusjon.
- "Studerer etter 1 år": Dersom den opptatte studenten er registrert på samme studieprogram og institusjon ett år etterpå (f.eks. 2013 høst til 2014 høst), vil vedkommende telle med her. Det vil si at institusjonsbytte eller studieprogrambytte blir regnet som frafall. I DBH er det tillatt at en student kan være registrert som aktiv på mer enn ett program, men det er merket av hvilket program som representerer studentens primærtilknytning/hovedprogram. I uttaket er det lagt inn som vilkår at studenten må være registrert med hovedprogram på det aktuelle BLU-programmet. Studenter i permisjon blir ikke regnet som frafalt. "Frafalt etter 1 år": Dersom kriteriet over ikke er oppfylt.
- "Studerer etter 2 år" og "Frafalt etter 2 år": Samme som over, men to år etterpå. Det vil si at 2013-høst-kullet blir sammenliknet med 2015-høst.

Som det går fram av tabellen er det samla frafallet fra dette studentkullet etter to studieår 30 prosent. Men det er store variasjoner fra 66 prosent frafall ved HiNT til 18 prosent ved NLA. Videre er frafallet – naturlig nok – langt større første året enn andre året. Det er all grunn til å tro at nedgangen i frafall fortsetter tredje studieår.

Det siste studentkullet vi har tall på er de som startet studiet høsten 2014, og er ferdige våren 2017. Tallene fra dette kullet omfatter frafall første studieår. Frafallet etter første studieåret er på 23 prosent – 2 prosentpoeng høyere enn for kullet før. Men variasjonen mellom de ulike institusjonene er relativt små, med ytterpunkt – 28 prosent (HiT) og 2 prosent (HiNT).

Tabell 7. Barnehagelærerutdanningen. Studentkullet 2014 – 2017. Registrerte studenter ved opptak. Frafall første studieår. Antall studenter og prosentfordeling

Institusjon	Tal studenter Tatt opp	Frafall første studieår Prosent i parentes
DMMH	309	75 (24)
HiB	276	69 (25)
HiBV	192	29 (15)
HiHE	224	33 (15)
HiNE ⁵	55	55 (100)
HiNT	54	1(2)
HiOA	460	75 (16)
HiSF	37	8 (22)
HiT	181	51 (28)
HiVo	93	11 (12)
HiØ	142	17 (12)
HSH	108	24 (22)
NLA	53	11 (21)
SH/SA	0	0 (0)
UiA	186	52 (28)

⁵ Frafallsprosenten må skyldes feilregistrering.

UiN	91	21 (23)
UiS	183	42 (23)
UiT	121	19(16)
Sum	2765	645 (23)

Tabellkommentarer se under tabell 4.

Sett i lys av tidligere førskolelærerutdanning, er det ikke urovekkende frafallstall for den nye barnehagelærerutdanningen. NOKUT evalueringen (2010) fant at gjennomsnittlig fullføring i førskolelærerstudiet var på 60 % i perioden. Ved Høgskolen Stord/Haugesund fullførte 41 %, ved Høgskolen i Bergen 72 %. Fullføringen i førskolelærerutdanning generelt varierte i årene 2003 - 2009 mellom 58 og 63 %, dvs. at fullføringen dette tiåret vart stabil i førskolelærerutdanningen som helhet. Sammenlignet med de store profesjonsutdanningene fullfører sykepleierstudentene i størst grad, dernest førskolelærerstudentene. Ingeniør og allmennlærerstudentene fullfører i langt lavere grad (begge rundt 45 %).

6.3 Alderssammensetning i studentgruppa

Over tid er nyutdannede barnehagelærerne blitt stadig eldre når de gjør seg ferdig med utdanningen.

Tabell 8 Alder ved avsluttet eksamen for førskolelærere etter eksamensår. Registerdata frå SSB (Gulbrandsen 2015). Prosent

Alder	1971-79	1980-89	1990-99	2000-05	2006-07	2008-10	2011-2012
< 25år	71,4	50,9	37,8	37,4	33,7	43,1	41,2
25-29år	22,2	38,4	39,2	35,2	34,2	30,6	26,4
30-34år	3,3	6,1	9,3	11,6	12,2	10,1	12,4
35-39år	1,1	2,5	6,4	6,9	9,5	7,4	7,8
> 39år	1,9	2,1	7,1	8,9	11,5	7,9	11,9
N:	(5237)	(7766)	(14228)	(9912)	(2597)	(4510)	(3398)

Tabell 8 viser aldersfordelingen på studentene når utdanningen ble fullført. Som vi ser er det markerte forskjeller i alderssammensetningen i studentkull utdannet i perioden 1971-79 og i studentkullet 2011-2012.

Det at det ikke lenger bare er unge mennesker som velger utdanning, svekker mulighetene for mobilitet dit det er ledige pedagogstillingene. Å kreve en turnus slik man tidligere gjorde med nye medisiner, er neppe aktuelt. Selv om det skulle bli en turnustjeneste med pliktår i Oslo eller Akershus, er det opplagt mange slags problemer forbundet med dette som vel ville være nærmest uløselige i dagens samfunn.

For de siste årene har den økte alderen til studentene hatt klar sammenheng med at mange av de som utdanner seg til barnehagelærer allerede jobber i en barnehage. I 2007 godkjente KD forsøksdrift med arbeidsplassbasert utdanning (ABLU) i Oslo og Stavanger, og i 2009 ble ordningen utvidet til å gjelde åtte andre høgskoler. I dag er det 11 institusjoner som tilbyr ABLU (ref. tabell 9).

Torhild Høydalsvik har studert et utvalg av disse studentene. Over halvparten var 39 år eller eldre. 60 prosent hadde arbeidet som pedagogisk leder, og 33 prosent gjorde det på det tidspunkt undersøkelsen ble gjennomført (Høydalsvik 2014). Blant hele studentmassen var kombinasjon av utdanning og arbeid langt mer omfattende enn blant dem som deltok i den formaliserte ordningen. Drøyt 30 prosent av alle barnehagelærerstudenter i 2012, var samtidig ansatt i en barnehage. Disse var noe yngre enn de som deltok i de formaliserte Abf-studiene, men samtidig klart eldre enn de studentene som ikke kombinerer jobb og arbeid. 42 prosent hadde avtalt arbeidstid på minst 30 timer per uke, 23 prosent hadde avtalt 20-29 timer, og 35 prosent under 20 timer per uke (Høydalsvik og Gulbrandsen, 2015). De nye barnehagelærerne som har kombinert arbeid og utdanning, er også den gruppen som viser størst stabilitet som barnehageansatt (Gulbrandsen 2015: 40).

En viktig del av dette bildet er det at mange utdanningsinstitusjoner i dag tilbyr barnehagelærerutdanninger som er rettet inn mot denne gruppen studenter.

Tabell 9 viser studietilbud som ikke er ordinære heltids- og campusbaserte utdanninger. Tallene omfatter studietilbud som startet opp høsten 2015.

Tabell 9: Utdanningstilbud, barnehagelærerutdanninger. Alternativer til capusbaserte heltidsstudier. Antall studenter tatt opp på slik program studieåret 2015-2016

BLU - Utdanninger ut over ordinære heltidsstudier	Institusjoner	Antall studenter
Arbeidsplassbasert utdanning (ABLU) er et tilbud til assistenter og barne- og ungdomsarbeidere som ønsker å utdanne seg til barnehagelærere. ABLU er organisert som en deltidsutdanning over fire år, og det er en forutsetning at studentene er i arbeid under studiet (minimum 60 % stilling). Barnehagen trekkes inn som læringsarena og det er et tett samarbeid mellom utdanningsinstitusjon og praksisfelt. ABLU bidrar også til kompetanseutvikling for hele personalgruppen og styrker barnehagen som lærende organisasjon gjennom økt oppmerksomhet på faglige problemstillinger. Muligheten for å kombinere jobb og studier bidrar til å rekruttere studenter som ikke ville valgt en heltidsutdanning. Mange ABLU-studenter har lang erfaring fra barnehagen og blir værende i barnehagen etter endt studium (KD, 2013) ⁶ .	DMMH	33
	HiBV/Drammen	30
	HiHM	44
	HiNT	30
	HiOA	75
	HiSF	35
	HiT/Prosgrunn	20
	NLA	30
	SH/SA	6
	UiN	20
	UiA	40
	4-årig deltid, nett og samlingsbasert. Organiseringen av deltidsutdanningen varierer både med hensyn til hyppighet og lengde på samlingene (ukesamlinger, faste dager pr uke) og grad av nettbasert undervisning, veiledning og vurdering. Det varierer også hvorvidt studentene er ansatt i barnehage under studiet. Dette er ingen forutsetning, men kandidater med slikt ansettelsesforhold vil ved enkelte utdanninger bli foretrukket ved opptak.	DMMH
HiB		30
HiBV		30
HiNE		25
HiOA/Pilestredet		120
HiOA/Sandvika		40
HiSF		33
HiT		32
HiVO		33
HiØ		40
UiS		70
3-årig, Nett- og samlingsbasert Dette er ordinært heltidsstudium, men er i sterkere grad orientert mot nettbasert undervisning, veiledning og vurdering, samt intensive ukesamlinger.	HiHM	75
	SH/SA	15
	UiN	30
	UiT	30

I vedlegg 1 har vi sammenstilt alle studietilbudene for barnehagelærerutdanning som institusjonene gir i studieåret 2015/ 2016

7. Beregning av etterspørsel av barnehagelærere

Ved bruk av registerdata kan det estimeres hvor mange nyutdannede barnehagelærere som velger å jobbe i

⁶ Kunnskapsdepartementet (2013) *Kompetanse for framtidens barnehage, strategi for kompetanse og rekruttering 2014-2020*

barnehage. Fram til 2012 var dette drøyt 80 prosent. Vi velger å benytte dette prosenttallet som anslag for hvor mange av de framtidig nye som velger barnehagen som arbeidssted. Gitt at denne andelen holder seg framover, blir dette den viktigste tilgangen av nye barnehagelærere. Tilgangen estimeres videre ut fra antall nye førskolelærere/barnehagelærere hentet fra DBH. I 2015 var dette 1860, hvilket gir 1488 nye barnehagelærere med jobb i barnehage hvert år. Vi bruker det samme antall også for 2016 og 2017. Her kunne vi alternativt brukt inntak i 2013, 2014 og 2015 (jmf tabell 4) og lagt inn innslag for gjennomføring, uten at vi tror dette blir merkbart mer nøyaktig.

Det er svært få barnehagelærere over 60 år som jobber i barnehager. De fleste i denne aldersgruppen med slik utdanning har forlatt barnehagene tidligere, slik at frafallet på grunn av pensjonering blir lite. Vi har sett på frafallet fra 2011 til 2012 blant de ansatte i aldersgruppen 62 - 67 år⁷. Frafallet i løpet av året var 20 prosent av den samlede aldersgruppen. I tabell 10 viser vi den beregnede avgang for årene 2013-2017.

Tabell 10 Estimert avgang av barnehagelærere på grunn av høy alder: 2013 - 2017

2013	2014	2015	2016	2017	Totalt
63	85	116	141	184	589

Totalt for disse årene blir det 589 barnehagelærere. Ut fra de beregningene vi har gjort over, vil det i de samme årene ha blitt eller vil bli rekruttert 7618 blant de nyutdannede.

Etterspørselen etter barnehagelærere er gitt av gjeldende pedagognorm, selv om noen barnehager velger å "spreng" denne ved å ha flere pedagoger enn minimumskravet.

Tabell 11 viser da at vi har en etterspørsel per årsskiftet 2014/2015 på 21 445 barnehagelærere. Tilbudet av barnehagelærere beregnes ved å ta antall ansatte med barnehagelærerutdanning. I 2014/2015 var dette 26 288⁸.

Tabell 11 Oversikt over tilbud og etterspørsel etter barnehagelærere. Årsskiftet 2014-15

	Norge	Oslo/Akershus	Rogaland	Rest Norge
Antall ansatte med barnehagelærerutdanning	26288	5624	2462	18202
Barn 0-2	99999	25625	10026	64348

⁷ Når det gjelder frafallet for dem som til enhver tid er yngre enn 62 år, har vi satt dette til 0, ikke fordi ingen slutter, men fordi det synes å være flere som kommer til enn som slutter. Generelt var det mellom 2011 og 2012 flere barnehagelærere som begynte enn som sluttet å jobbe i en barnehage.

⁸ Styrere holdes utenom beregningen.

Barn 3-6	186415	46139	19352	120924
Etterspørsel med dagens norm	21445	5410	2189	13867
Situasjon med dagens norm	+4843	+214	+273	+ 4356
Etterspørsel med ny norm	32201	8116	3283	20801
Situasjon med ny norm	-5913	-2492	-821	-2599

Tabellen viser at det i 2014 var 4 843 flere pedagoger i norske barnehager enn normen krever. Med de nevnte anslag for avgang av eldre og tilgang av nye vil dette overskuddet ha økt til 6231 ved starten av nytt barnehageår etter sommeren 2015. Hvor mye av dette overskuddet som faktisk kommer inn i barnehagene, vet man først når de neste Kostra-tallene foreligger i mars 2016. Men mulighetene eksisterer for at et visst antall nyuteksaminerte ikke får tilbud om jobb som pedagogisk leder eller annen stilling i barnehage. Et eventuelt avvik mellom 6231 og det tallet som i mars vil rapporteres i Kostra, kan derfor tolkes som et mål for hvor mange barnehagelærere som ønsker å jobbe i barnehage, men som ikke får tilbud om jobb.

At dette kan bli en aktuell problemstilling kan illustreres av et innslag i Dagsrevyen 15. juni 2015 som rapporterte at det både i Skien og Trondheim var nyutdannede barnehagelærere som ikke fikk jobb (<http://www.nrk.no/norge/100-sokere-til-en-stilling-i-barnehage-1.12407720>). Reportasjen var en oppfølging av en reportasje fra 30 april om at pedagogene ikke lenger rømte fra barnehagene.

<http://www.nrk.no/norge/pedagogene-rommer-ikke-barnehagen-lenger-1.12335190>

I tabellen vises også etterspørselen etter Øie-utvalget (en pedagog per seks barn under 3 år og en pedagog per 12 barn for de eldre barna). Som vi ser gir dette et pedagogunderskudd på 5913. Hvis 80 prosent av de nye fikk jobb, og den aldersmessige avgang var som estimert, ville dette underskuddet være redusert til 4541 ved starten av barnehageåret 2015/2016. For landet som helhet vil man være nær å nå målet ved starten av barnehageåret 2018/2019. Men dette oppnås bare ved at Øie-utvalgets forslag vedtas innført så snart råd er.

Hvorfor har vi da fortsatt dispensasjoner når det nasjonalt sett er nok barnehagelærere sett ut fra dagens pedagognorm? Grunnen er den geografiske ubalanse mellom tilbud og etterspørsel. Selv om det totale antall dispensasjoner er redusert fra 3444 årsverk i 2011 til 2241 årsverk i 2014, vil det nok i Oslo, Akershus og de to største byene i Rogaland fortsatt måtte gis dispensasjoner, selv med de gjeldende regler.

Tabell 11 illustrerer dette. Ser vi på Norge utenom Oslo/Akershus og Rogaland, vil Øie-utvalgets forslag kunne nå allerede kommende høst, for barnehageåret 2016/2017. Tilsvarende beregninger for Oslo/Akershus og for Rogaland, områder der barnehagelæremangelen er størst, viser at det med dagens regler, er et lite overskudd selv i disse to områdene. For de to problemområdene vil det ta over 10 år dersom barnehagene i de to områdene bare skal rekruttere fra utdanningsinstitusjonen i de to områdene. Nå vil nok rekrutteringsgrunnlaget være noe bredere. Av barnehagelærere utdannet etter 1995 og ansatt i Oslo eller Akershus var det 55 prosent som hadde sin utdanning fra Høgskolen i Oslo og Akershus. Av tilsvarende gruppe ansatte med fullført utdanning fra 2011 eller 2012, var det 61 prosent som hadde tatt sin utdanning fra samme høgskole. Gir vi barnehagene i dette området et tillegg nye fra andre høgskoler, blir tiden det vil ta å fylle opp mangelen gitt den nye pedagognormen, redusert fra 12 til 8 år. Vi er da ved starten av barnehageåret 2022/23, altså kun to år etter at KD har vedtatt å innføre normen.

8. Oppsummering

Tallene presentert i dette notatet viser at tilbudet av barnehagelærere dekker dagens etterspørsel. At vi fortsatt har et ikke ubetydelig antall dispensasjoner i noen deler av landet, skyldes sannsynligvis at noen barnehager opererer med flere barnehagelærere enn normen krever. Det kan også være en viss geografisk ubalanse, selv innenfor områder som Oslo/Akershus, samtidig som det vil være et visst innslag av deltidsansettelse som vi så langt ikke har tatt med i beregningene.

Med disse forbehold vil det ved starten av inneværende barnehageår være ansatt drøyt 6200 flere barnehagelærere enn gjeldende pedagognorm krever. Om det faktisk er blitt slik, vil avhenge av at barnehagene ansetter flere pedagoger enn de strengt tatt behøver, eller av at barnehagelærere starter i stillinger i barnehager der de stengt tatt ikke behøver denne utdanningen.

På samme måte kan man beregne når de nye normene som følger av Øie-utvalget vil nås, nemlig ved starten av barnehageåret som begynner i august 2018⁹.

Men dette forutsetter at de nye reglene innføres med umiddelbar virkning. Venter man til 2020, vil svært mange nyutdannede barnehagelærere, og svært mange potensielle barnehagelærere forsvinne på veien. Uten å øke etterspørsel umiddelbart, vil det bli langt vanskeligere å mobilisere det nødvendige antall barnehagelærere, og dermed fortsatt mange dispensasjoner. Det vil derfor ha uheldige konsekvenser om iverksettelsen av Øie-utvalgets forslag blir iverksatt først i 2020. Det kan føre til at barnehagelærere må lete etter arbeid i andre sektorer, og noen av dem vil kanskje være tapt for barnehagesektoren. De uheldige konsekvenser ligger også i de signaler dette vil gi til de som måtte tenke på å velge denne utdanningen.

Referanser

Barne- og familiedepartementet (2005): Klar, ferdig, gå. Tyngre satsing på de små. Rapport fra arbeidsgruppe om kvalitet i barnehagesektoren. BFD. 8. mars 2005.

Bastiansen, Astrid (1985): Sluttrapport fra prosjektet førskolelærer og yrke. Institutt for sosialvitenskapelig forskning

Gulbrandsen, Lars (2007): Barnehageplass – fra unntak til regel. Utdanning 2007 – muligheter, mål og mestring. Statistisk sentralbyrå. Statistiske analyser 90. s 50 – 67..

Gulbrandsen, Lars (2009): Barnehagepersonalets utdanning og kompetanse. Utdanning 2009 – læringsutbytte og kompetanse. Statistisk sentralbyrå. Statistiske analyser 111, s 131-147

Gulbrandsen, Lars (2009b): Førskolelærere og barnehageansatte. NOVA. Notat NR 4/09

Gulbrandsen, Lars (2015): Barnehagelærerne. Yrkesgruppen som sluttet å slutte. NOVA. Notat NR 1/15

Holt, Lisa (1972): Rapport om førskolelærernes yrkeskarrierer. Forbruker og administrasjonsdepartementet: Førskoler. NOU 1972:39, Vedlegg 5, s 134 - 165

---

⁹ I Oslo/Akershus må man sannsynligvis vente til 2022, mens resten av landet, om vi ser bort to nevnte områdene, vil nå målet allerede ved det barnehageåret som starter i 2016

Høydalsvik, Torhild (2014): Eg vert rekna som ein kompetent førskulelærer allereie no. Om lærarstudenten sin opplevde kvalitet i eit arbeidsplassbasert studieprogram. I; Amdam, J., Ø. Helgesen og K-W. Sæther: Det mangfaldige kvalitetsomgrepet. Fjorantologien 2013, forlag1. s 101-129.

Høydalsvik, Torhild og Lars Gulbrandsen (2015): Vegane fram til barnehagelærer. Paper presentert på Fjordkonferansen 2015, Loen, 18., juni

Kunnskapsdepartementet (2010): Med forskertrang og lekelyst — Systematisk pedagogisk tilbud til alle førskolebarn, NOU 2010: 8

Kunnskapsdepartementet. (2012). *Forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning*. Rundskriv F-04/2012

Kunnskapsdepartementet (2012): Til barnas beste. Ny lovgivning for barnehagene. NOU 2012:1

Kunnskapsdepartementet (2013) *Kompetanse for framtidens barnehage, strategi for kompetanse og rekruttering 2014-2020*

NOKUT (2010). *Evaluering av førskolelærerutdanning i Norge 2010. Del 1: Hovedrapport.*

Pedersen, P. og R.J. Pettersen (1981): Førskolelærere og yrkesadferd. Forbruker og administrasjonsdepartementet

Statistisk sentralbyrå (1966): Daginstitutioner for barn 1963. NOS A 148

Stortingsmelding 24 (2012-2013) Framtidas barnehage

Utdanningsdirektoratet (2015): Utdanningsspeilet 2015

VEDLEGG 1

Studietilbud 2015-2018

Måltal studentar i parantes; i alt 2919

DMMH (394)

Barnehagelærerutdanning, ordinær. Heltid. (175)

Barnehagelærerutdanning med vekt på flerkulturell forståelse. Heltid. (35)

Barnehagelærerutdanning med vekt på musikk, drama, kunst og håndverk. Heltid. (34)

Barnehagelærerutdanning med vekt på natur og friluftsliv. Heltid. (35)

Barnehagelærerutdanning (deltid). 4-årig samlingsbasert. (82)

Arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning (ABLU). 4 årig. (33)

HiB (290)

Barnehagelærerutdanning med vekt på Barns utvikling, lek og læring. Heltid. (65)

Barnehagelærerutdanning med vekt på Kunst, kultur og kreativitet. Heltid (65)

Barnehagelærerutdanning med vekt på Natur, helse og bevegelse. Heltid (65)

Barnehagelærerutdanning med vekt på Språk, tekst og matematikk. Heltid (65)

Barnehagelærerutdanning. Deltid (30)

HIBV (220)

Barnehagelærer. Heltid Vestfold (90)

Barnehagelærer. Heltid Drammen (70)

Barnehagelærer. Deltid (4 år) Vestfold (30)

Arbeidsplassbasert barnehagelærer utdanning (4år) Drammen (30)

HiHM (215)

Barnehagelærerutdanning. Heltid (100)

Barnehagelærerutdanning. Heltid. Nett- og samlingsbasert (75)

Arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning. Deltid. 4 år. (40)

HiNE (25)

Barnehagelærerutdanning. Deltid, samlingsbasert. 4 år. Nesna (25)

HiNT (60)

Barnehagelærerutdanning. Heltid. (60)

Arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning. 4 år. Deltid (30)

HIOA (465)

Barnehagelærerutdanning. Heltid. (230)

Barnehagelærerutdanning. Deltid. Pilestredet (4 år) (120)

Barnehagelærerutdanning. Deltid. Sandvika (4 år) (40)

Arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning. Pilestredet (4år) (75)

HiSF (103)

Barnehagelærer. Heiltid (35)

Barnehagelærer. Deltid (33)

Arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning. Deltid (35)

HiT (152)

Barnehagelærerutdanning. Heltid. Notodden og Porsgrunn (100)

Barnehagelærerutdanning. Samling- og nettbasert. 4-årig. Notodden (32)

Arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning, samling- og nettbasert. 4 år. Porsgrunn (20)

HiVO (120)

Barnehagelærerutdanning. Heiltid (60)

Barnehagelærerutdanning. Deltid (60)

HiØ (135)

Barnehagelærerutdanning. Heltid (95)

Barnehagelærerutdanning. Deltid (40)

HSH (60)

Barnehagelærer. Heiltid. Profilerings i Natur, helse og rørsle (30)

Barnehagelærer. Heiltid- Profilerings i Kunst, kultur og kreativitet (30)

NLA (107)

Barnehagelærerutdanning. Heiltid (77)

Arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning (4 år) (30)

SA/SH (15)

Samisk barnehagelærerutdanning. Heltid (6)

Arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning. Deltid (9)

UiA (215)

Barnehagelærerutdanning. Heltid. Kristiansand (140)

Barnehagelærerutdanning. Heltid. Grimstad (35)

Arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning. Nett- samlingsbasert studium. 4 år (40)

UiN (60)

Barnehagelærerutdanning. Heltid (30)

Barnehagelærerutdanning. Heltid. Nett og samlingsbasert. (30)

Arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning. I samarbeid med UIA (40)

UiS (173)

Barnehagelærerutdanning. Heltid (110)

Barnehagelærerutdanning. Deltid (63)

UIT Tromsø / Alta (110)

Barnehagelærer. Heltid. Tromsø (50)

Barnehagelærer. Samlingsbasert. Heiltid. Tromsø (30)

Barnehagelærer. Heltid. Alta (30)